

REGISTERBLAD

Namn:

Datum:

Område av riksintresse för naturvård i Gävleborgs län

Områdesnummer: Nr X 68

Områdesnamn: Ålsjön med omgivningar

Kommun: Söderhamns kommun

Kartblad: 14 H NV

Area: 320 ha varav 295 ha land och 25 ha vatten

Naturgeografisk region: 27 Skogslandskapet norr om norrlandsgränsen

Kust/havsregion:

Regionindelning för sjöar och vattendrag:

Agrara kulturlandskapsregioner:

Landskapsformer: kullig terräng med relativ höjd 20-50 m

Riksvärde

Odlingslandskap		
Naturlig slåttermark		
Sjö		Fauna
Skog		Fauna

Värdeomdöme: Ålsjön är en av de främsta bland det begränsade antal grunda, näringsrika lerslättsjöar som står till buds för slättsjö- och sträckande fåglar längs norrlandskusten. I kombination med den, i sig värdefulla, länge orörda naturskogen alldeles intill, kan området inräkna ett osedvanligt högt antal häckande arter för en såpass liten area. Kombinationen naturskog, strandnära våtmarker, vass, säv och de kvarvarande fria vattenytorna är en förutsättning för naturvärdena. Områdets popularitet, landskapsbilden, historiken och läget intill en större tätort höjer dess status.

Representativt odlingslandskap på Söderalaslätten, med lång kontinuitet och inslag av naturlig slåttermark.

Huvudkriterier:A,C,D

Stödskriterier: Storlek, mångformighet, kontinuitet, representativitet, raritet, funktion

Förutsättningar för bevarande: Sjöns igenväxningsskede förlängs med en optimal vattenståndshöjning; En kombination mellan naturskog, vass och säv, fria vattenytor, skrattmåskoloni och strandnära våtmarker bibehålls.

Områdets värde påverkas negativt av gifter, näring eller närsalter från avloppsvatten, vägar, skogs- eller jordbruksmark; störningar på häckande fågel från exempelvis friluftslivet, röjningsredskap, flygplan; avverkning eller skogsvardande åtgärder inom naturskog

Fortsatt jordbruk med åkerbruk, naturvårdsinriktad betesdrift och skötsel av landskapselement. Restaurering av igenvuxna ängar och naturbetesmarker. Områdets värden kan påverkas negativt av: Minskad eller upphörd jordbruks-/betesdrift skogsplantering på jordbruksmark, energiskogsodling, spridning av gifter eller gödselmedel, bebyggelse, nydikningar, täkt, luftledning, vägdragningar.

Säkerställande: 1970: Utredning rörande restaurering på uppdrag av länsstyrelsen

1976: Område av riksintresse för naturvård, FRP

1978: Ålsjön Naturreservat

1986: Klass I i länsstyrelsens naturvårdsplan

Ingår i länsstyrelsens program för bevarande av natur- och kulturmiljövärden i odlingslandskapet (objekt nummer 82.05-01) och i nationell bevarandeplan för odlingslandskapet (objekt nummer X8201).

Ingår i Länsstyrelsens naturvårdsprogram

Ålsjön ingår som SPA och pSCI i Natura 2000

Områdets huvuddrag: Ålsjön är en typisk grund och näringsrik lerslättsjö med rikt fågelliv. Dess centrala del är belägen omedelbart öster om europaväg 4, 3 km söder om Söderhamn, ca 10 m ö h. En urskogsartad barrskog i sjöns omgivning bidrar till områdets höga naturvärden.

Sjön upptar en ost-västlig sprickdal mellan två urbergsplatåer på ca 40 m ö h. Genom dalen löpte under inlandsisens avsmältning Ljusnånäsens dräneringsstråk. Detta stråk ger sig tillkänna som ett flackt sandfält, Söderhamns flygplats, öster om sjön och som en markerad åsrygg från Söderala och vidare strax väster om sjön.

Innan E4:an på 1960-talet drogs över Ålsjöns östra del avvattnade sjön ett nederbördsområde på ca 20 km² skogsmark. Efter avsnörningen återstod endast 10 km². Sju små diken eller mindre bäckar och ett par källflöden från sluttningarna söder om sjöns östra del utgör nu hela tillflödet. Utloppet sker västerut i Söderalån, genom Söderhamn ut i havet. Vattenföringen vid utloppet har uppskattats till 0.15 m³/s vid medelvattenföring och 3 m³/s vid högsta högvattenföring.

Stora delar av sjön är vegetationstäckt och har synligt vatten endast vid höga vattenstånd, företrädesvis på våarna. Vattendjupet varierar här mellan 0-0.5 m vid medelvattenstånd. Endast en liten del av sjön har ett vattendjup överstigande 1 m. En kraftigt avvikande uppgift är den av Lundqvist (1963) återgivna, att sjön skulle ha ett djup på 6 m. En mycket osäker beräkning baserad på lodningar uppskattar att botten genom sedimentation tillväxt 0.1-0.4 m mellan 1924 och 1970.

På södra dalsidans nordsluttning, alldeles i anslutning till sjön, växer en intressant barrblandskog med urskogskaraktär. Skogen är grandominerad med ett visst björkinslag. Beståndet är slutet och högstammigt med många grova granar och tallar av vilka en del är drygt 200 år gamla. Enligt skiftande uppgifter har det stått orört i 40-100 år och skänker vid det här laget en mättad "John-Bauer-stämning". Högst upp på bergkrönet märks hållmarkstallskog. Den dominerande skogstypen är frisk ristyp, med ett ökande örtinslag neråt sluttningen där ormbunkar karakteriserar fältskiktet. Flera lundväxter, bl a tibast, gullpudra och strutbräken förekommer.

Sjön begränsas i väster av vidsträckta sly- och vassområden, framför allt på ömse sidor om E4:an. Norr om sjön vidtar i huvudsak öppen, odlad mark gränsande till sankmarken vid sjön. Själva sjön omgärdas av ett vassbälte med inslag av bägge kaveldunarterna samt stor igelknopp. Innanför vassbården vidtar ett sjösävbälte och sjöfräken, speciellt kraftigt i västra delen. Den kvarvarande synliga vattenytan uppfylls sommartid till stor del av sävruggar, gäddnate och mattor av gul näckros. Bottnarna täcks av en sammanhängande kransalgmatta (Chara).

I sjön med omgivning häckar enligt uppgift hela 112 olika fågelarter. Karaktärsfåglar är skrattnås, brunand, svarthakedopping, brun kärrhök och sävsparv. Andra inslag är exempelvis gulärla, ortolansparv, brushane, grönbena, skogssnäppa och vattenrall. Duvhök häckar i urskogen.

Både gädda och abborre hittas i sjön.

Maderna vid Ålsjön och Söderalaån har sannolikt haft viss betydelse för bygdens roll som södra Hälsinglands kulturcentrum under äldre medeltid. Om epoken vittnar den ansenliga stenkyrkan på Heden, som åsen kallas i Söderala. Sedd i detta perspektiv är bygden en sydlig motsvarighet till Hälsingtuna-Hög utanför Hudiksvall, med ingredienser som landhöjning/ utdikning, åsen som transportled och ett tilltalande kulturlandskap.

Sedan mitten av 1800-talet har sjön sänkts i flera omgångar varvid igenväxningstakten accelererat. Den senaste utloppsrensningen företogs på 1920-talet. Även E4:ans tillkomst bidrog som nämnts genom en avsevärd minskning av nederbördsområdet. Man räknar med att 70 cm höjning med E4:an som dammvall, kompletterad med mekanisk vassbekämpning, skulle förlänga den tid som förhållandena är gynnsamma för fågellivet. En total sjöyta på 15 ha skulle då erhållas. Den snabba igenväxningen är dokumenterad från tiden 1945-67, då den fria ytan minskade från 12 till 4 ha. Söderhamns kommun har sin vattentäkt i Ljusnanåsen strax väster om sjön. .

Representativt odlingslandskap, på Söderalaslätten , med lång kontinuitet och inslag av naturlig slättermark.

Anmärkningar:

Referenser: A Anderssons ingenjörbyrå AB, 1970: Utredning rörande restaurering av Ålsjön, Hillesjön och Mårdängsjön.

Ståhl, P, 1982: Naturskogar i Gävleborgs län - en inventering av urskogsartade skogar.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län, 1996: *Bevarandeprogram för odlingslandskapet, Gästrikland, södra Hälsingland, norra Hälsingland*. Länsstyrelsen 1994. Gävle.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län, 1993: *Ängar och hagar i Gävleborg*. Länsstyrelsen.Gävle.

Naturvårdsverket, 1996: *Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet*. Stockholm.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län, 1997. Värdefull natur i Gävleborg, naturvårdsprogram. Rapport 1997:12.